

Det er primært den interne organisatoriske udvikling samt de forretningsstrategier, der søges realiseret under forskellige konjunkturer, der behandles. Andre spørgsmål er mere perifere. Lauritzen familiens engagement i politik kommer glimtvis frem, men det er her fortrinsvis faderen Ditlev Lauritzens deltagelse, og i mindre grad sønnernes meritter, vi hører om, selv om spørgsmålet f.eks. behandles mere alment i forbindelse med vurderingen af Ivar og Knuds forskellige temperament og samfundsmæssige engagement samt diskuteres i forbindelse med oppositionen i besættelsesårene.

I Danmark deltager store virksomheder gerne i erhvervsorganisationernes arbejde. Det er dog forholdsvis sparsomme oplysninger, der gives om indsatsen i redernes organisation, Danmarks Rederiforening, eller for den sags skyld om deltagelsen i andre af erhvervenes organisationer, som Lauritzen koncernen har været tilknyttet. Temaet behandles ganske udmærket i forbindelse med reguleringen under 1. Verdenskrig og Ditlev Lauritzens deltagelse i Den overordentlige Kommission, men glider senere så godt som ud af fremstillingen. Dog bliver det delvis berørt i forbindelse med Lauritzens forhold til andre redere og andre dele af erhvervslivet. Her er det f.eks. interessant at konstatere, at det anstrengte forhold til specielt ØK og A.P. Møller har historiske rødder og baserer sig på forskellige

virksomheds- og samfundsfilosofier. Lauritzen er fra disse to rederiers kontorer undertiden blevet betragtet som noget af en opkomling, der gik sine egne veje og antastede den kollegialitet, der burde herske inden for dansk skibsfart og erhvervsliv i bredere forstand. Det fremgår således også, at de begge – og i nyere tid specielt A.P. Møller – i kraft af deres størrelse og renommé har haft held til at stikke en kæp i hjulet for visse af Lauritzens initiativer.

Monografier over danske rederier er en sjælden vare. Baseret på fri adgang til de centrale virksomhedsarkiver har Lange leveret et velkomment bidrag til nyere dansk skibsfartshistorie med primær fokus på rederiet og i anden række med blikket rettet mod værfterne og de øvrige dele af koncernen. Den beskedne forskning skyldes både, at der findes et beskedent antal søfartshistorikere, der nok mere har haft opmærksomheden rettet mod erhvervet end mod de enkelte rederier, og at rederierne selv har udvist en manglende interesse i at lade sig portrættere af historikere og andre samfundsvidenskabsfolk. Med bogen er der dog taget et skridt i den rigtige retning, og det ville være fint, hvis ikke blot flere rederier blev skildret, men også hvis denne opgave samtidig kunne indbefatte en mere systematisk kortlægning af ledelsestraditionerne i danske erhvervsvirksomheder.

Karsten Ronit

KULTURHISTORIE

Nils-Arvid Bringéus: *Skånska kistebrev*. (Skånes Hembygdsförbund, 1995). 325 s.

Bogen er en separatudgave af *Skånes Hembygdsförbunds årsbok* 1995, en

uhyre lækker og velproduceret bog i et lille handy format med smukke farvegengivelser – skrevet af den store svenske kapacitet inden for folkelig grafik på såvel svensk som europæisk grund.

Det er den første store samlede frem-

stilling af Skånelandenes enkeltblads-tryk, Bringéus skriver. Lægger man den ved siden af V.E. Clausens bog om de danske enkeltbladstryk fra 1985, får man et spændende billede af Øresundsregionens produktion af folkelig grafik. Det viser sig, hvor nære forbindelserne på dette område var mellem København og Lund. Det skyldes især det Berlingske bogtrykkerdynasti, der i tre generationer trykte kistebreve i Lund og stadig bevarede forbindelsen til trykkeriet i København. Det forklarer en række forekomster af blade med reference til dansk politik og danske begivenheder – og i det hele taget et betydeligt sammenfald mellem motiver i danske og svenske blade. Man købte simpelt hen stokkene af hinanden.

Alt dette kommer frem ved den majsommelige inventering og katalogisering af de bevarede blade. Bringéus har dog mere i kisten end det. Hans indledende afsnit om teknik, motiver, forlæg, udbredelse og brug er solide og oplysende. Han skriver som den person, der længst har beskæftiget sig intensivt med emnet, til stadighed forskningshistorien ind i sin fremstilling, klarlægger kistebladernes langsomme vej til anerkendelse som en historisk og folkloristisk kilde. Et sted ude i horisonten står så kunsthistorien. Det er godt den blot står der. Mange af forlæggene er langt ude egentlige *kunstværker*, der så transformeres til *billeder* i kistebladene. Kistebladene er nemlig ikke kunst, skønt de kan have fjern reference til kunsten. Netop med dette materiale bliver det klart, at ikonografi ikke nødvendigvis er en kunsthistorisk disciplin.

En anden vigtig del af undersøgelsen er kistebrevens funktion, hvor det spørgsmål dog ikke stilles og besvares, hvad deres funktion er i forhold til udmalede billeder og billedbrug i kirken, og hvad deres funktion i forhold til trykt andagtslitteratur kan have været. Der

må nemlig være paralleller til det faktum at kirkekunsten helt ændrer karakter i 1700-tallet, og at en del af de funktioner, billedet i det offentlige rum hidtil har haft, forskydes til et privat læser- og betragterum. Det kan man så selv filosofere over.

Det ændrer dog ikke ved, at det er en fremragende bog, en håndbog i allerbedste forstand, i stil med Politikens hængangne serie »Jeg ser på...«, en bog, der er rar at have på hylden – og som man tit vil gribe ud efter.

Carsten Bach-Nielsen

Gerhard Schepelern: *Operaens historie i Danmark 1634-1975*. (Munksgaard/Rosinante, 1995). 366 s., 348 kr.

Ingen operagænger kan klare sig uden Gerhard Schepelerns *Operabogen*, der er udkommet i 11 udgaver siden 1946. Det er et leksikon for brugere med handlingsreferat, hovedtemaer og visse historiske oplysninger, f.eks. om førsteopførelser og samlede antal opførelser i Danmark.

Nu følger Schepelern op med en bog om operaens historie i Danmark, fordi en sådan ikke tidligere er skrevet. Man kan ikke helt frigøre sig for fornemmelsen af, at dette også er et leksikon, ordnet efter kronologi i stedet for alfabet, men helt retfærdig er betragtningen ikke, for ved siden af de mange opremssninger er der vurderinger og konklusioner. Men Schepelern gør selv opmærksom på, at det er repertoiret og de udførende, der står i centrum, og det medfører en til tider noget kompakt fremstilling. Ikke mindst, da han også afstår fra at bevæge sig ind på administrative og økonomiske forhold for ikke at tale om intriger og kævlerier – eller modtagelsen af forestillingerne hos publikum.

Tilbage er »ren opera« og en bog, der får håndbogens karakter med et person-